

Türkiye, Australia, Philippines, Azerbaijan, India, China,
Nigeria, Uzbekistan, North Macedonia, India, Poland,
Algeria, USA, Pakistan, Ethiopia, Laos, Rwanda, Kazakhstan

6TH INTERNATIONAL PETRA CONGRESS ON EDUCATIONAL SCIENCES

JULY 27-28, 2026
DAVAO CITY, PHILIPPINES

ISBN: 9 7 8 - 9 9 5 2 - 6 1 0 - 7 8 - 9

DOI: <https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-78-5.2026.100.1135>.

EDITORS

ASSOC. PROF. DR. EARL J. MUICO

ASSOC. PROF. DR. KUTAY UZUN

BZT TURAN
PUBLISHING HOUSE

Türkiye, Australia, Philippines, Azerbaijan, India, China,
Nigeria, Uzbekistan, North Macedonia, India, Poland,
Algeria, USA, Pakistan, Ethiopia, Laos, Rwanda, Kazakhstan

6TH INTERNATIONAL PETRA CONGRESS ON EDUCATIONAL SCIENCES

JULY 27-28, 2026
DAVAO CITY, PHILIPPINES

ISBN: 9 7 8 - 9 9 5 2 - 6 1 0 - 7 8 - 9

DOI: <https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-78-5.2026.100.1135>.

EDITORS

ASSOC. PROF. DR. EARL J. MUICO

ASSOC. PROF. DR. KUTAY UZUN

BZT TURAN
PUBLISHING HOUSE

6TH INTERNATIONAL PETRA CONGRESS ON EDUCATIONAL SCIENCES

JULY 27-28, 2026

ONLINE & IN-PERSON PARTICIPATION

ZOOM & DAVAO CITY, PHILIPPINES

CONGRESS PROCEEDINGS BOOK

EDITORS

Assoc. Prof. Dr. Earl J. MUICO

Assoc. Prof. Dr. Kutay UZUN

BZT TURAN PUBLISHING HOUSE®

TÜRKIYE, AZERBAIJAN

TR: +90543 671 0123 GR: +994 50 300 2920

petracongress@gmail.com

<https://www.petracongress.com/>

All rights reserved

BZT TURAN PUBLISHING HOUSE ®

BZT TURAN PUBLISHING HOUSE

Publishing Date: 05.08.2026

ISBN: 978-9952-610-78-9

DOI: <https://doi.org/10.30546/19023.978-9952-610-78-5.2026.100.1135>

CONGRESS ID

CONGRESS NAME

6TH INTERNATIONAL PETRA CONGRESS ON EDUCATIONAL SCIENCES

DATE AND VENUE

JULY 27-28, 2026

ONLINE & IN-PERSON PARTICIPATION (BAKU, AZERBAIJAN)

(FROM 18 DIFFERENT COUNTRIES)

Türkiye, Australia, Philippines, Azerbaijan, India, China, Nigeria, Uzbekistan, North Macedonia, India, Poland, Algeria, USA, Pakistan, Ethiopia, Laos, Rwanda, Kazakhstan

ORGANIZERS & PARTICIPANT INSTITUTIONS

Mindanao University, Tagum College, Philippines

Azerbaijan State Pedagogical University, Azerbaijan

Trakya University, Türkiye

Mamun University, Uzbekistan

Negeri Surabaya University, Indonesia

Presidents of Organization Committee

Assoc. Prof. Dr. Yılmaz ARI

Assoc. Prof. Dr. Elvin TALISINSKI

President of Scientific Committee

Assoc. Prof. Dr. Yılmaz ARI

Assoc. Prof. Dr. Elvin TALISINSKI

President of Coordinators' / General Coordinator

Dr. Baha Ahmet YILMAZ

ACCEPTED PAPERS

31 Turkish Participants

52 Foreign Participants

%62 Foreign Participant Rate

%38 Turkish Participant Rate

REFUSED PAPERS

2 Turkish Participants

EVALUATION PROCESS

All Submissions Have Passed a Double-Blind Referee Evaluation Process

All Responsibility for the Works Belongs to the Author

CONTENTS

EĞİTİMCİLERİN EGZERSİZE YÖNELİK TUTUMLARI İLE EGZERSİZİ ERTELEME DURUMLARININ İNCELENMESİ

Canan Gülbin ESKİYECEK¹, Mustafa Bedevi Atalay SUBAŞI²

EĞİTİM ORTAMLARINDA GÖRÜNMEYEN TRAVMALAR: MİKROAGRESYONLARIN ÖĞRENCİLER ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Prof. Dr. Muhlise COŞGUN ÖGEYİK

YAPAY DUYGUSAL ZEKÂNIN KİŞİSELLEŞTİRİLMİŞ ÖĞRENME ORTAMLARINI GELİŞTİRMEDEKİ ROLÜ

Prof. Dr. Muhlise COŞGUN ÖGEYİK

Assoc. Prof. Dr. Kutay UZUN

FEN BİLGİSİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ BİYOLOJİK KAÇAKÇILIĞA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

Hilal YİĞİT AKIN

Prof. Dr. Hasan GENÇ

Prof. Dr. Huriye DENİŞ ÇELİKER

Havva Nur BALLI

HUMAN-COMPUTER INTERACTION (HCI) BASED ADAPTIVE LEARNING MODEL

Samet Alan

MESLEĞE YENİ BAŞLAYAN SINIF ÖĞRETMENLERİNİ İLK OKUMA VE YAZMA ÖĞRETİMİ DENEYİMLERİ: ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE DAYALI BİR OLGUBİLİM ÇALIŞMASI*

FIRAT ETEM \ Dr. Öğr. Üyesi MEHMET ARİF BOZAN

İLETİŞİM BECERİLERİ VE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİDE MİNNETTARLIĞIN ARACI ROLÜ: ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDE BİR İNCELEME

Dr. Öğretim Üyesi İsmail Kuşci

CHEMICAL NOMENCLATURE FROM LAVOISIER TO IUPAC: IMPLICATIONS FOR TÜRKİYE'S NEW CHEMISTRY CURRICULUM*

Assoc. Prof. Dr. Mustafa ERGUN^{1,2}

EXAMINING THE ALIGNMENT OF THE CENTURY OF TÜRKİYE EDUCATION MODEL PHYSICS CURRICULUM AND TEXTBOOKS WITH FIZIQ ACTIVITIES*

Assoc. Prof. Dr. Mustafa ERGUN^{1,2}

P4C-BASED PRACTICES IN TURKISH LANGUAGE CLASSES AND THEIR REFLECTIONS ON MIDDLE SCHOOL STUDENTS' EXPRESSIVE LANGUAGE SKILLS

Assist. Prof. Dr. Güliz ŞAHİN

Undergraduate Student Şüheda Gül KARACA

HAFİF DÜZEYDE ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK YAPILANDIRILMIŞ
ETKİNLİK PROGRAMININ ÇOKLU PAYDAŞ PERSPEKTİFİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ: BİR DURUM
ÇALIŞMASI

Hamza Wali Ali ALİ

Dr. Şeyma Nur DİDİN ALA

AN EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN UNIVERSITY STUDENTS' HOPE, CAREER AGILITY,
AND PERCEIVED MULTIDIMENSIONAL SOCIAL SUPPORT LEVELS

Dr. Öğr. Üyesi Alaattin CİMİNLİ

Arş. Gör. Bahtiyar DİLDEĞMEZ

THE LEVELS OF GENERAL SELF-EFFICACY AND SELF-CRITICAL RUMINATION AMONG UNIVERSITY
STUDENTS IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES

Arş. Gör. Bahtiyar DİLDEĞMEZ

Dr. Öğr. Üyesi Alaattin CİMİNLİ

EFFECTIVE TEXTUAL ANALYSIS IN COMPUTATIONAL SOCIAL SCIENCE: WHAT GRADUATE STUDENTS
NEED TO KNOW

Doç. Dr. Kutay UZUN

ÇİNCE TEKRAR ZARFLARI “Zài” (再) VE “Yòu” (又) ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ: TÜRK
ÖĞRENCİLER İÇİN YANSIMALARI

Arş. Gör. Dr. Gülhanım TAŞKIRAN

FEN ÖĞRETİMİNDE ALTERNATİF KAVRAMALAR ÜZERİNE BİR İÇERİK ANALİZİ*

Gonca DEĞİRMENCİ

Prof. Dr. Soner YAVUZ

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ ORTAOKUL GÖRSEL SANATLAR DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMLARI
ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİ VE ÖĞRENME KANITLARI ÖĞELERİNİN İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Burhan ÜZÜM

MEB VE IB PYP PROGRAMLARININ MİKRO-DÜZEYDE BÜTÜNLEŞTİRİLMESİ: SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
GÜNLÜK ÖĞRETİMSEL KARARLARI

Pınar KOÇ

TÜRKÇE TECVİD ESERLERİNDE TERİMLERİN SADECE ARAPÇA TANIMLANMASI SORUNU: *TECVÎD-İ
KARABAŞ* ÖRNEĞİ

Mustafa KILIÇ

GELENEKSEL HALAT ÇEKME OYUNUN TEMEL MOTORİK BECERİLERLE İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Dr. Sedat KAHYA

PROF.DR. YÛSUF EL-KARADÂVÎ'NİN “RABBÂNÎ HAYAT VE İLİM” KİTABININ İSLÂM'DA AKLIN VE İLMİN
ÖNEMİ BÖLÜMÜ ÜZERİNE BAZI MÛLÂHAZALAR

Doç. Dr. Erdoğan KÖYCÜ

PROF. DR. YÛSUF EL-KARADÂVÎ'NİN “MÜSLÜMAN TOPLUMUN ÖZELLİKLEKLERİ” KİTABININ EMR-İ
Bİ'L-MA'RÛF VE'N-NEHYİ ANÎ'L-MÜNKER BÖLÜMÜ ÜZERİNE BAZI MÛLÂHAZALAR

Doç. Dr. Erdoğan KÖYCÜ

PROF. DR. YÛSUF EL-KARADÂVÎ'NİN “MÜSLÜMAN TOPLUMUN ÖZELLİKLEKLERİ” KİTABININ EMR-İ Bİ'L- MA'RÛF VE'N-NEHYİ ANİ'L-MÜNKER BÖLÜMÜ ÜZERİNE BAZI MÛLÂHAZALAR

Doç. Dr. Erdoğan KÖYCÜ

Bartın Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Hadis Anabilim Dalı.
ORCID ID: 0000-0003-4555-4552

ÖZET

Prof. Dr. Yûsuf el-Karadâvî'nin “*Müslüman Toplumun Özellikleri*” adlı kitabı Prof. Dr. Abdullah Kahraman tarafından tercüme edilmiş, 1. Baskısı Nida Yayınları tarafından 2019 yılında İstanbul'da yapılmıştır.

Emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker, iyilikleri emretmek ve kötülüklerden sakındırmak olarak tercüme edilen bu kavramın da müstakil bir fasıl olarak ele alındığı Prof. Dr. Yusuf el-Karadâvî'nin “*Müslüman Toplumun Özellikleri*” kitabı üzerine herhangi bir çalışma olmadığı için bu bölüm üzerine bir tebliğ yazmaya karar verdik. 2019 yılında Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Şerif Ahmet Bursalı tarafından “Hadislere Göre Emr-i bi'l-Ma'rûf ve Nehy-i ani'l-Münker” adlı yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. 2019 yılında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Nuri Can Akbaba tarafından “İslâm mezheplerinde Emr-i bi'l Ma'rûf ve Nehy-i ani'l Münker Yöntemi” adlı bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. 2023 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Mustafa Barış tarafından “Emr-i bi'l-Ma'rûf Nehy-i 'Ani'l-Münker Bağlamında Din Özgürlüğü Meselesi” adlı bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. 2025 yılında Yozgat Bozok Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde Sümeyye Sipahi tarafından “Kur'an'da Cihad Emr-i bi'l-Ma'rûf Nehy-i ani'l-Münker ile İlgili Âyetlerin Din ve İnanç Hürriyeti Açısından Değerlendirilmesi” adlı bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Bu tezler, hadisler, âyetler, İslam mezhepleri ve din ve inanç özgürlüğü bağlamları dikkate alınarak hazırlanmıştır; her biri de genel bir değerlendirme niteliğindedir. Bu bakımdan tebliğimiz öznelidir.

el-Karadâvî, Âl-i İmrân Sûresi'nin 104. Âyetinde: “Sizin içinizden iyiliği emreden, kötülükten meneden bir toplum bulunsun.” Ve Âl-i İmrân Sûresi'nin 110. Âyetinde “Siz insanlar içinden çıkarılmış iyiliği emreden, kötülüğü yasak eden hayırlı bir topluluk oldunuz.” ifadesiyle, “emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker”in hem inanan erkeğin hem de inanan kadının görevi kapsamında farz-ı ayn olan bir görev olduğuna dikkat çekilmiştir. Burada dikkat çeken husus, emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker nişânesinin namaz ve oruca öncelenmesidir. Bu bakımdan hem ferdin hem de toplumun ıslâhında

önemli bir yere sahiptir. “Emr-i bi’l-ma’rûf ve nehy-i ani’l-münker esasının temel hedefi, iyi bir insan ve iyi bir toplum ortaya çıkarma çabasıdır. İslâm toplumunun ve devlet otoritesinin farz-ı ayn görevidir. Bu açıdan tebliğimizde böyle önemli bir konuyu ele alacağız.

Anahtar Kelimeler: Hadîs, Kur’ân-ı Kerîm, Hadîs Kaynakları, el-Emr-i bi’l-Ma’rûf ve’n-Nehyi ani’l-Münker, Yûsuf el-Karadâvî.

SOME REFLECTIONS ON THE SECTION ON COMMANDING GOOD AND FORBIDDING EVIL IN PROF. DR. YUSUF AL-QARADAWI'S BOOK "CHARACTERISTICS OF MUSLIM SOCIETY"

ABSTRACT

Professor Dr. Yusuf al-Qaradawi's book, "*Characteristics of Muslim Society*," was translated by Professor Dr. Abdullah Kahraman and first published by Nida Publications in 2019 in Istanbul.

Since no study exists on Professor Yusuf al-Qaradawi's book "*Characteristics of a Muslim Society*," this paper focuses on this section. In 2019, Şerif Ahmet Bursalı prepared a master's thesis titled "Enjoining Good and Forbidding Evil According to Hadiths" at Bartın University's Institute of Social Sciences. In 2019, Nuri Can Akbaba prepared a master's thesis titled "The Method of Enjoining Good and Forbidding Evil in Islamic Sects" at the Social Sciences Institute of Sivas Cumhuriyet University. In 2023, Mustafa Barış submitted a master's thesis titled "The Issue of Religious Freedom in the Context of 'Enjoining Good and Forbidding Evil'" to the Institute of Social Sciences at Ankara University. In 2025, Sümeyye Sipahi submitted a master's thesis titled "An Evaluation of the Verses Related to Jihad, Enjoining Good and Forbidding Evil in the Quran from the Perspective of Religious and Belief Freedom" to the Graduate Education Institute of Yozgat Bozok University. These arguments have been prepared taking into account hadiths, Quranic verses, Islamic sects, and the context of freedom of religion and belief; each is a general assessment. Therefore, our presentation is subjective.

Al-Qaradawi, referring to verse 104 of Surah Al-Imran: "Let there be among you a people who enjoin what is right and forbid what is wrong," and verse 110 of Surah Al-Imran: ""You are the best community ever brought forth for mankind, enjoining what is right and forbidding what is wrong." emphasizes that enjoining good and forbidding evil is an individual obligation (fard-i ayn) for both believing men and women. The noteworthy point here is that enjoining good and forbidding evil takes precedence over prayer and fasting. Therefore, it holds a significant place in improving both the individual and society. "The fundamental goal of the principle of enjoining good and forbidding evil is the effort to create a good individual and a good society. It is an individual obligation of the Islamic society and state authority. From this perspective, we will address such an important issue in our message."

Keywords: Hadith, the Holy Quran, Sources of Hadith, Enjoining Good and Forbidding Evil, Yusuf al-Qaradawi.

GİRİŞ

Prof. Dr. Yûsuf el-Karadâvî (ö. 1443/2022), İslâm Âlemi'nde telif ettiği edebiyat, tefsîr, hadîs, fıkıh, ekonomi vb. alanlarda yazdığı eserleriyle ve görüşleriyle temayüz etmiş bir İslâm âlimidir. Hayatı, eserleri, görüşleri ve kendisine yöneltilen ithamlar ile iddialar ve onlara verilen cevaplarla ilgili hususlar, *Dünden Bugüne Prof. Dr. Yûsuf el-Karadâvî* adlı eserde ele alınmıştır. (Köycü, 2022).

el-Karadâvî'nin *Müslüman Toplumun Özellikleri* adlı eserin genel içeriğini incelediğimizde: 1. İman ve İnanç, 2. Nişâneler ve İbadetler, 3. Düşünceler ve Kavramlar, 4. Duygular ve Hassasiyetler, 5. Ahlâk ve Faziletler, 6. Âdâb ve Gelenekler, 7. İnsanî Değerler, 8. Yasa ve Kanun, 9. Mal ve İktisat, 10. Eğlence ve Sanatlar, 11. İslâm Toplumunda Kadın başlıkları altında on bir fasılda ele almıştır. (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî'nin 2. Bölümde ele aldığı “Nişâneler ve İbadetler” başlığı altında Namaz ve Zekât'tan sonra 3. Fasılda “Emr-i bi'l-Ma'rûf ve'n-Nehy-i ani'l-Münker” konusunu ele almıştır. (el-Karadâvî, 2019).

Tebliğimizde hem ferd hem de toplum açısından önemli bir yere sahip olan “Emr-i bi'l-Ma'rûf ve'n-Nehy-i ani'l-Münker” konusu üzerinde tebliğ hazırlamaya karar verdik.

MATERYALLER VE METOTLAR

Tebliğimizde, Prof. Dr. Yusuf el-Karadâvî'nin “Müslüman Toplumun Özellikleri” adlı kitabının Prof. Dr. Abdullah Kahraman tarafından tercüme edilmiş ve Nida Yayınları tarafından İstanbul'da yayımlanmış baskısını esas aldık.

Konular, el-Karadâvî'nin takip ettiği usûl göz önüne alınarak âyetlerden ve hadîslerden seçilen örnekler muvâcehesinde ele alınmıştır. Konuyla ilgili İslâm âlimlerinden bazılarının ait görüşlere de yer verilmiştir.

1. EMRİ Bİ'L-MA'RÛF NEHİYİ ANİ'L-MÜNKER KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Arapçada “bilmek, tanımak, düşünerek kavramak” anlamındaki عِرْفَان “irfân” kökünden gelen مَعْرُوف “ma'rûf” sözlükte “bilinen, tanınan, benimsenen şey” mânasına gelir. “Bir şeyi bilmemek, bir şey zor ve sıkıntılı olmak” gibi anlamlar taşıyan نَكْرَ “nukr” veya نَكَرَة “nekâret” kökünden gelen مَنكَر “münker” ise “tasvip edilmeyen, yadırganan, sıkıntı duyulan şey” demektir. مَعْرُوف “Ma'rûf” kelimesi Câhiliye döneminde “iyilik, ikrâm, gönül okşayıcı söz ve davranış” anlamında yaygın olarak kullanılmaktaydı. Nitekim Züheyr b. Ebû Sûlmâ'nın *Muallaka*'sında “iyi söz, cömertlik, ihsân” ve genel olarak “iyi davranış” mânasında birkaç yerde geçmektedir (Zevzenî, 107, 119, 120). Tarafe'nin *Muallaka*'sında münker ile aynı kökten gelen bir kelime “yadırgama, birinin varlığından huzursuz olma” anlamında kullanılmıştır (Çağırıcı, 1995).

2. YÛSUF EL-KARADÂVÎ'NİN EMRİ Bİ'L-MA'RÛF NEHYİ ANİ'L-MÛNKER DEĞERLENDİRMELERİ

el-Karadâvî, İslâm'ın farzlarından ve nişanelerinden 5. Emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker (iyiliği emredip kötülükten sakındırma) olduğunu, insanlar garipsese de bunun böyle olduğunu Kur'an ve Sünneti gözden geçiren kimsenin sabah aydınlığı gibi açıkça fark edebileceğini zikretmiştir. (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, iyiliği emredip kötülükten sakındırmanın imandan önce zikredilmiş olduğunu, halbuki imanın esas olduğuna işaret etmiş Allah'a imanın bütün semâvî din mensuplarının ortak noktası olduğunu vurgulamıştır. Fakat iyiliği emredip kötülükten sakındırmanın bu ümmete ait bir fazilet olduğuna dikkat çekmiştir. Bu ümmetin çölde biten bir ot gibi kendi başına ortaya çıkmadığını. Allah'ın bu ümmeti bizzat kendisinin yarattığını, ancak sadece nefsi için yaşansın diye değil, aksine insanlık için ve bütün bir beşeriyet için ortaya çıkardığına dikkat çekmiştir. Bu ümmet, davet ve risalet ümmetidir. Onun gayretinin iyiliği yaymak ve yerleştirmek, kötülüğü ise ortadan kaldırmak ve engellemek olduğunu vurgulamıştır (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker'in İslâm ümmetinin diğer ümmetlerle farklılık arzettiğini ve diğer milletlerden üstün birinci özellik olduğunu “Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emredersiniz, kötülükten alıkoyarsınız ve Allah'a inanırsınız. Ehl-i kitap da inanmış olsalardı elbette onlar için hayırlı olurdu; içlerinden inananlar da var, fakat çoğu yoldan çıkmıştır.” (Âl-i İmrân Sûresi, 3/110) Âyetinden istişhâd getirerek beyan etmiştir. Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) zikretmiş olduğu Peygamberimiz'in (s.a.s.) “İslâm ümmeti, en hayırlı ümmettir.” (Ahmed b. Hanbel, 1992. IV/408; V/383) hadisini el-Buhârî'de (ö. 256/870) zikredilen hadîste “Siz yeryüzü ehlinin hayırlısısınız.” (el-Buhârî, 1992, Meğâzî, 198); (en-Nesâî, 1992. İmâre, 108), et-Tirmizî (ö. 279/892) ve İbn Mâce'nin (ö. 273/887) rivâyet ettiği hadîste: “Siz yeryüzü ehlinin hayırlısısınız ve Allah'ın en değerlisiniz.” (et-Tirmizî, 1992, Tefsîru'l-Kur'an, 53) şeklinde rivâyet etmişlerdir (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, “İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir.” (Âl-i İmrân Sûresi 3/104) Âyetinde zikredilen emr-i bi'l-ma'rûf ve'n-nehyi ani'l-münker kavramında “Hayra çağıran bir ümmet olunuz.” Manasının başkalarına değil de sadece bu ümmete has bir durum olduğunu âyette zikredilen “İşte kurtuluşa erenlerin de bunlar olduğu” vurgusuna dikkat çekmiştir (el-Karadâvî, 2019). “Müminlerin erkekleri de kadınları da birbirlerinin velileridir; iyiliği teşvik ederler, kötülükten alıkoyarlar, namazı kılarlar, zekâtı verirler, Allah ve Resûl'ne itaat ederler. İşte onları Allah merhametiyle kuşatacaktır. Kuşkusuz Allah mutlak güç ve hikmet sahibidir. (Tevbe Sûresi 9/71).

3. YÛSUF EL-KARADÂVÎ'NİN “İÇİNİZDEN HAYRA ÇAĞIRAN İYİLİĞİ EMREDİP KÖTÜLÜĞÜ MENEDEN BİR TOPLULUK BULUNSUN” ÂYETİYLE İLGİLİ DEĞERLENDİRMELERİ

Yûsuf el-Karadâvî, “İçinizden hayra çağırın iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun.” (Âl-i İmrân Sûresi 3/104) Âyette zikredilen مِنْ “min” kelimesinin tecrit için olduğunu, “Senden benim için vefalı bir arkadaş olsun. Senden Allah yolunda cihat eden bir Müslüman olsun.” Örneklerinde olduğu gibi مِنْ “min” kelimesinin تَبِيعُ “teb’iz” (parçayı ifade etmek için değildir.) تَجْرِيدُ “tecrîd” için olduğunu zikretmiştir. Yani vefalı, sadık, Müslüman ol ve mücahit ol demektir. Âyetin manası da “Hayra çağırın bir ümmet olunuz!” demektir. Bu manayı güçlendiren hususlardan birisi de âyette kurtuluşun başkalarına değil de sadece bu gruba ait kılınmasıdır. Nitekim “işte kurtuluşa erenler ancak bunlardır.” İfadesini âyetle pekiştirmiştir (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, ümmetin tamamını hayra davet eden, iyiliği emreden ve kötülükten sakındıran birer kişi olmak zorundadır. Her biri kendi gücüne ve konumuna göre bu işi yapmalıdır ki kurtulandan olsun şeklinde bir sonuca varmıştır. (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, “İçinizden hayra çağırın, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun.” (Âl-i İmrân Sûresi 3/104) âyetinin ikinci manasının da âyette geçen مِنْكُمْ “minkum” ifadesinin başındaki مِنْ “min” kelimesi, تَبِيعُ “teb’iz” (parçayı ifade etmek) içindir. Nitekim ilk akla gelen ve yaygın olan da budur. Buna göre, Müslüman toplum içerisinde İslâm'a davet etme, iyiliği emredip kötülükten sakındırma görevini yerine getirecek uzman, bu işi yerine getirebilecek gücü olan, yeterli, uygun ve buna dair hazırlığı bulunan bir grubun bulunması gerekir. Bu ilâhî emre yani belirtilen grubu oluşturmaya muhatap olan genel olarak Müslüman cemaati özel olarak ise kamu otoritesidir. Bile bir grubun. Ortaya çıkması için vesilelere hazırlamak ve bu grubun mesajını yerine getirmesi için ona maddi ve manevi yardımda bulunmak hem Müslüman cemaatin hem de. Kamu otoritesinin görevidir. Şayet bu ümmet veya arzulanan bu grup bulunmazsa, terk ve imal edilen her farz-ı kifâye gibi bütün Müslümanlar günahkâr olur.” şeklinde izah etmiştir. (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, üst kısmı idare eden bir devlette veya bir tarafa doğru uzaklaşan bir toplumda dağınık fertlerin vaaz ve ifşa işini yerine getirmelerinin yeterli olmadığını. Kur’ân (Âl-i İmrân Sûresi'nin 104. ve 110. Âyetlerinde) bunu kastetmemiştir. Ancak Kur’ân bir ümmetin meydana getirilmesini kastetmiştir. Halbuki dağınık fertler ümmet oluşturmazlar vurgusunu yapmıştır (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, dağınık fertlerin bir ümmet oluşturmayaacağını, aynı şekilde bu ümmetin hayra davet etme hürriyetinin olmasının farz kılındığı, hayır kapılarının en büyüğünün ise İslâm olduğu vurgusu yapmıştır (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, dili olan herkesin vaaz vermeye ve hatırlatmaya güç getirebileceğini, ancak her zaman emretmeye ve nehyetmeye güç getiremeyeceğini âyet-i kerimenin istediği ise davet eden, emreden ve nehyeden bir ümmet oluşturmak olduğu vurgusu yapmıştır (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, Müslümanların oluşturduğu toplumun genel özelliklerini ve münâfıkların oluşturduğu toplumdan onları ayırt edecek hususlar açıklarken, tövbe şubesinde şöyle buyurmuştur: “Müminlerin erkekleri de kadınları da birbirlerinin velileridir; iyiliği teşvik eder, kötülükten alıkoyarlar, namazı kılarlar, zekâtı verirler, Allah ve Rasûlü’ne itaat ederler. İşte onları Allah merhametiyle kuşatacaktır. Kuşkusuz Allah mutlak güç ve hikmet sahibidir.” (Tevbe Sûresi, 9/71). Ayette güzel olan hususlardan birisi de inanan kadınların inanan erkeklerle birlikte zikredilip birbirlerinin dostu olması ve erkek olsun kadın olsun iyiliği emredip kötülükten sakındırma görevinin her ikisine yüklenmiş olmasıdır. Aynı zamanda iyiliği emredip kötülükten sakındırma, nişanesi, namaz ve zekâta öncelenmiştir. Çünkü İslâm toplumunun ve Müslüman partilerin oluşturduğu toplumun birinci özelliği iyiliğe emredip kötülükten sakındırmaktır. (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, İslâm'ın başkalarının ıslahı için çalışmadıkları sürece Müslümanların kendilerini düzeltmeleriyle yetinmediğini, bu konuda asıl suresinde şöyle buyurulduğunu ifade etmiştir: Asra yemin ederim ki, insan gerçekten ziyandadır. Ancak iman edip dünya ve âhiret için yararlı işler yapanlar, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve sabrı tavsiye edenler başkadır.” (Asır Sûresi, 103/1-3) Hakkı ve sabrı tavsiye etmeye ilave etmedikleri sürece hüsrân ve helâk olmaktan kurtulmak için iman ve Salih amel yeterli olmamıştır. Başkalarının ıslahıyla meşgul olup toplumda nasihatleşmenin anlamını, hakkı ve sabra yapışmaya davet etmeyi yaygınlaştırmadıkça iman ve sâlih amel yeterli değildir. Bu da iman ve sâlih ameller gibi toplumun oluşturuğu unsurlarındandır. (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, cennet karşılığında camlarını ve mallarını satın aldığı Müslümanların niteliklerine dair: “O tövbe-kârlar, ibadet edenler, hamdedenler, dünyada yolcu gibi yaşayanlar, rûkûa varanlar, secde edenler, iyiliği teşvik edip kötülükten alıkoyanlar, Allah’ın sınırlarını gözetenler; müjdele o müminleri! (Tevbe Sûresi, 9/112). Âyetine yer vermiştir. (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, Allahım. Onlara yeryüzünde yaşama imkânı verip devlet ve otoriteleri de olduğu zaman, Müslüman ümmetin en önemli görevlerini şu şekilde ifade etmiş olduğunu zikretmiştir: “Allah, kendi dinine yardım edenlere muhakkak yardım edecektir. Kuşkusuz Allah güçlüdür, mutlak galiptir. Onlar öyle kimselerdir ki, kendilerine bir yerde egemenlik versek, namazı kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emrederler ve kötülükten alıkoymaya çalışırlar. İşlerin sonu Allah’a varır.” (Hac Sûresi, 22/40-41) (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, namaz ve zekâtın yanında iyiliği emredip kötülükten sakındırmamın Allah'ın kendilerine yeryüzünde iktidar verip düşmanlarına karşı onlara yardım ettikten sonra en önemli görev olduğunu, hatta İslâm toplumu, Âl-i İmrân Sûresi 104. ve 110. âyet-i kerîmelerinde açıkladığı üzere, emr-i bi'l-ma'rûf ve'n-nehî ani'l-münker görevini yerine getirmediği Allah'ın yardımını hak edemeyeceklerini vurgulamıştır (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, emr-i bi'l-ma'rûf ve'n-nehyi ani'l-münker farızası olduğu nasıl Müslümanlar arasında maddî yardımlaşmanın (zekât) zorunlu olduğu gibi. Emri bi'l-ma'rûf ve'n-nehyi ani'l-münkerin de ahlâkî dayanışmanın zorunlu olduğunun alametidir şeklinde vurgu yapmıştır (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, emr-i bi'l-ma'rûf ve'n-nehyi ani'l-münkerin ahlâkî dayanışma olabilecek en güzel, en çarpıcı ve en doğru şekilde tasvir ettiğini el-Buhârî'nin ve diğerlerinin Nu'mân b. Beşîr'den naklettiğine göre Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Allah'ın çizdiği sınırları aşmayarak orada duranlar ve bu sınırları aşıp ihlâl edenleri, bir gemiye binmek üzere kura çeken topluluğa benzerler. Onlardan bir kısmı geminin üst katına, bir kısmı da alt katına yerleşmişti. Alt kattakiler su almak istediklerinde üst kattakilerin yanından geçiyorlardı. Alt katta oturanlar: “Hissemize düşen yerden bir delik açsak üst katımızda oturanlara eziyet vermemiş olsak” dediler. Şayet üste oturanlar bu isteklerini yerine getirmek için alttakileri serbest bırakırlarsa, hepsi birlikte batar ve helâk olurlar; eğer bunu önlerlerse hem kendileri kurtulurlar hem de onları kurtarmış olurlar. (el-Buhârî, 1992, Şirket, 67); (et-Tirmizî, Fiten, 12)

el-Karadâvî, mezkûr hadisi şöyle yorumlamıştır: “Toplumlara isabet edecek olan en kötü şey, azgınlığın veya korkunun o toplumlarda birbirini susturması, onların da gerçeği açıkça söylememesi, açıktan davet ve nasihat yapmaması, iyiliği emretmemesi ve kötülükten sakındırmamasıdır. Böylece ıslah minderleri yıkılır. Gücün unsurları gizlenir. Hayır ağacı kurur, şer ve şer davetçileri ortaya çıkıp yayılmaya cüret gösterir. Böylece hiçbir direnç ve boykotla karşılaşmadan fesat çarşıları malını bolca satar. Risk ve bunun ordularının malı cazip hale gelir. O zaman toplum Allah'ın gazabını ve azabını hak eder. Böylece bela ve sıkıntılar kötülüğü yapanlara ve ona sessiz kalanlara isabet eder. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmuştur: “Bir de öyle bir fitneden sakının ki o, içinizden sadece zulmedenlere erişmekle kalmaz; umûma sirâyet eder ve hepsini perişan eder. Biriniz ki Allah'ın azabı şiddetlidir. (Enfâl Suresi, 8/25). (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, Hz. Ebû Bekir'in Rasûlullah'tan (s.a.s.) naklettiği şu hadisine yer vermiştir: “İnsanlar zâlimi görüp de elini tutmazlarsa Allah'ın katından onların hepsine genel bir azap vermesi yakın olur.” (Ahmed b. Hanbel, 1992, Musnedu Ebî Bekr, 30); (Ebû Dâvûd, 1992, Melâhim, 17); (et-Tirmizî, 1992, Fiten, 8; Tefsîr, 6); (İbn Mâce, 1992, Fiten, 20) ve en-Nesâî'nin sahîh isnâdla naklettiği (İbn Hibbân, 2004, Birr, 305); (en-Nevevî, 2014, Mukaddimât, 23) (el-Karadâvî, 2019)

el-Karadâvî, Rasûlullah'ın (s.a.s.) şu hadisine yer vermiştir: “Ümmetimin zâlimden korkarak “Ey zâlim!” demediğini gördüğün zaman, Allah onlardan yardımını keser.” Ahmed b. Hambel, İbn Ömer'den nakletmiştir. Şeyh Ahmed Muhammed Şâkir (ö. 1377/1958) (Ahmed b. Hanbel, 1958, 6521. Hadis) bunu sahîh kabul etmiştir. el-Hâkim (ö. 405/1014) sahîh olduğunu bildirerek nakletmiş, ez-Zehebî (ö. 748/1348) de ona katılmıştır. (4/96) el-Bezzâr (ö. 292/905) da bunu iki râvî kanalıyla nakletmiş olup bunlardan biri sahîh hadis râvîlerindendir.” (el-Heysemî, 2012, 7/262) (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, Allah İsrailoğullarının peygamberlerinin diliyle lanetlenmiş kalplerini birbirine çarpmış ve onu değiştiren ya da yasaklayan kimse bulunmadığında aralarında kötülükler yaygınlaştığı için kendilerine merhamet etmeyen kimseyi Allah onlara musallat kılmıştır. Yüce Allah, şöyle buyurmuştur: “İsrailoğullarından kâfir olanlar Dâvûd ve Meryem oğlu İsâ diliyle lanetlenmişlerdir. Bunun sebebi söz dinlenmemeleri ve sınırı aşmalarıdır. Onlar işledikleri kötülükten birbirlerini vazgeçirmeye çalışmazlardı. Andolsun, yaptıkları ne kötüdür? (Mâide Sûresi, 5/78-79). el-Karadâvî, bu durumu şöyle yorumlamıştır: “Bahsettiğimizden. Daha da kötüsü, kötüle uzun süre alıştıktan ve. Ona sessiz kaldıktan sonra ümmetin toplumsal vicdanının ölmesi veya en azından hastalanmasıdır. Böylece toplum kendisiyle iyiyi kötüden, pis olanı temiz olandan helali haramdan ve doğruyu yanlıştan ayırt ettiği dinî ve ahlâkî duyarlılıklarını kaybeder. Bu durumda toplumun dengeleri bozulur ve ölçüleri sarsılır. Böylece sünneti bidat idadı da sünnet olarak görür. Veya çağımızda birçok Müslüman çocukta. Görüp hissettiğimiz üzere. Dindarlaşmayı gericilik istikameti, eski kapalılık terbiye kurallarına riayet etmeyi, donumluluk, günah işlemeyi, sanat dinsizliği, özgürlük çözülmeyi, ilerleme selevin mirasından yararlanmayı düşüncede geri kalmışlık... Daha bizim bildiğimiz ya da bilmediğimiz birçok şeyi yanlış görür. Kısacası, iyi kötü haline, kötü de iyi haline dönüşür” (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, ondan daha kötüsünü de şöyle ifade etmiştir: “Gerçeğin sesinin kısılması, batılın naralarının yükselmesi, bölgelerin fesada çağırarak kötülüğü emredip iyilikten sakındırarak bu seslere cevap vermesidir. Bu sesler ki hadis-i şerifin: “cehennemin kapılarına davet edenler var ya, kim onlara icabet ederse onu cehenneme atınız.” şeklinde nitelendirdiği kimselerin bağırtılarıdır.” el-Buhârî ve Müslim, Huzeyfe’den rivâyet etmişlerdir. Cehennemin en alt tabakasına koyduğu münâfıklar toplumunun durumu budur. O toplumun temel özellikleri ayet-i kerîmede şöyle belirlenmiştir: “Münâfık erkekler ve münâfık kadınlar sizden değil, birbirlerindendir. Onlar kötülüğü emreder, iyilikten alıkoyar ve cimrilik ederler. Onlar Allah’ı unuttular. Çünkü münâfıklar fâsıkların ta kendileridir.” (Tevbe Sûresi, 9/67) Bu özellikler Müslümanların toplumuyla tamamen çatışıyor. Nitekim bir âyette bu durum şöyle anlatılmaktadır. “Mü’min erkeklerle mümin kadınlar da birbirlerinin velileridir. Bunlar iyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar.” (Tevbe Sûresi, 9/71) Burada bizi ilgilendiren, tersine dönmüş; kötülüğü emreden ve iyiliği yasaklayan toplumdur. Bu toplumda Allah'a davet eden, adâleti emreden, bozgunculuk ve zulmü yasaklayan, hakka dair bir ses yükseldiği zaman onun cezası ya da gündüz aydınlığında dar ağacına çekilmek, ya da gecenin karanlığında kurşunla veya işkence sopasıyla gizlice suikast yoluyla öldürülmektir. Nitekim İsrailoğulları haksız yere öldürdükleri evlatlarına böyle yapmıştır. Ondaki bir kısmını bıçakla kesmişler, bir kısmını da testereyle doğramışlar. Öldürülmesi ve asılması hususunda anlaşmaya varmışlar, ancak Allah onları kendi katına yükseltmiştir. Yüce Allah'a davet eden peygamberleri öldürenlerin hak ettiği ceza Kur'an'da şöyle ifade edilmiştir: “Şüphesiz Allah'ın âyetlerini inkâr eden, peygamberleri haksız yere öldüren ve kendilerine adâletli davranmayı öğütleyenleri de öldürenler yok mu? Onları pek elem verici bir azapla müjdele. Onların bütün yaptıkları

dünyada da âhirette de boşa gitmiştir. Onları azaptan kurtaracak hiçbir yardımcıları da yoktur.” (Âl-i İmrân Sûresi, 3/21-22) (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî, bu şer ve masiyyetin alçak seviyelere düşmeyi açık bir şekilde en iyi ifade eden hadislerden birisinin Ebû Umâme'nin (ö. 86/705) merfû' bir senetle nakletmiş olduğu hadis olduğunu zikretmiştir: “Kadınlarınız yoldan çıktığı zaman gençleriniz günaha bulaştığı zaman ve cihadı terk ettiğiniz zaman durumunuz nasıl olur? Ashâb dedi ki: “Ey Allah'ın Rasûlü bu olacak mı?” “Evet canım, elinde olan Allah'a yemin olsun ki bundan daha şiddetlisi de olacak.” Ashâb dedi ki: “Bundan daha şiddetlisi nedir? Ey Allah'ın Rasûlü?” Peygamber (s.a.s.) buyurdu ki: “Siz iyiliği emredip kötülükten sakındırmadığınız zaman durum nasıl olur?” Dediler ki: “Bu olacak mı? Ya Rasûlallah.” Hz. Peygamber (s.a.s.) ise: “Evet canım elinde olan Allah'a emin olsun ki. Bundan daha şiddetlisi olacak.” dedi. Ashâb dedi ki: “Bundan daha şiddetlisi nedir? Ey Allah'ın Rasûlü?” Hz. Peygamber (s.a.s.) ise: “Siz kötülüğü emredip. İyilikten sakındırdığınız zaman. Durumunuz nasıl olacak? Ashâb dedi ki: “Ey Allah'ın Rasûlü bu da olacak mı?” Hz. Peygamber (s.a.s.): “Evet canım elinde olan Allah'a yemin olsun ki bundan daha şiddetlisi de olacak. Yüce Allah şöyle buyuruyor: “Zâtıma yemin ettim ki yumuşak huylu kimsenin içinde şaşkına döneceği bir fitneye onlar hakkında fırsat vereceğim.” el-Gazzâlî (ö. 505/1111), *el-İhyâ'* da bu hadisi zikretmiştir. Hâfız el-İrâkî (ö. 806/1404), hadisin tahrîcinde şöyle demiştir: İbn Ebî'd-Dunyâ (ö. 281/894) “Siz kötülüğü emredip iyilikten sakındırdığınız zaman durumunuz nasıl olacak?” Kısmı hariç bunu zayıf bir senedle nakletmiştir. Ebû Ya'lâ (ö. 307/919) Son ikisi hariç sadece ilk üç soru ve cevabı Ebû Hureyre'den (ö. 58/678) nakletmiştir. ez-Zebîdî (ö. (ö. 893/1488) *el-İhyâ'* şerhinde şöyle demiştir. “Osmân es-Sâbûnî (ö. 444/1057), bağlamı buna benzeyen bir hadisi Enes b. Mâlik'ten (ö. 93/711) nakletmiştir. (el-Karadâvî, 2019).

el-Karadâvî mezkûr hadisi şöyle yorumlamıştır: “Görünen o ki, hadisin sakındırdığı şeylerin çoğu olmuştur. Hatta iyi kötü haline kötü iyi haline gelmiş İslâm'a ve İslâm şeriatına davet etmek adeta suç haline gelmiş ve geleneksel olarak İslâm'a davet eden sanık haline gelmiştir. Fakat Allah'a davet edenlerin iyiliğe emredip kötülükten sakındıranların ve uyanık şekilde Allah'ın dinini koruyanların hakkı söyleyen sesleri etraflarında batılın sesleri yükselse de hâlâ güçlüdür. Önemli olan bu büyük farızayı güçlendirmek ve bu nişaneyi pratik hayatta ete kemiğe büründüren muhteşem muhtesib görevini canlandırmaktır. Zira İslâm toplumunda muhtesibin önemli bir görevi vardı. Madem ki çağımızda bazı kimseler kamuoyundan ve onun ümmetin prensip, ahlâk, âdâb ve maslahâtlarını kontrol etme hayatına dair meselelerden eğilmiş olanları düzeltme konusunda etkisinden bahsediyorlar. O halde iyiliği emredip kötülükten sakındırma farızası, en güçlü, en kalıcı ve en yerleşik ahlâkî esaslara dayanan bilinçli bir kamuoyu oluşturmaya keditir. Çünkü bu ölçüler, ezeli ve ebedî gerçek olan Yüce Allah'tan alınmıştır.” (el-Karadâvî, 2019).

SONUÇ

Yûsuf el-Karadâvî, *Müslüman Toplumun Özellikleri* adlı kitabının ikinci bölümünde Nişâneler ve İbadetler başlığı altında yer alan emr-i bi'l-ma'rûf ve'n-nehyi ani'l-münker kavramlarını Âl-i İmrân Sûresi 104 ve 110. âyetleri ve bazı hadisler muvâcehesinde değerlendirmiş, hem ferdin hem toplumun hem de bu konudaki vazifelerine işaret etmiş ve bu konuda İslâm toplumunun devlet otoritesinin sorumluluğunu da ele almıştır. Yani İslâm toplumunun ve devlet otoritesinin iyiliği emredip kötülükten sakındırmak farz-ı ayn görevidir. Buna isabet edecek en kötü durum, azgınlığın ve korkunun birilerini susturması neticesinde gerçeği açıkça söylemekten kaçınma, açıkça davetten kaçınma, iyiliği emretmemek ve kötülükten sakındırmamaktır.

el-Karadâvî, Âl-i İmrân Sûresi'nin 104. Âyetinde: “Sizin içinizden iyiliği emreden, kötülükten meneden bir toplum bulunsun.” Ve Âl-i İmrân Sûresi'nin 110. Âyetinde “Siz insanlar içinden çıkarılmış iyiliği emreden, kötülüğü yasak eden hayırlı bir topluluk oldunuz.” Âyetlerinin doğru algılanması gerektiğini, emr-i bi'l-ma'rûf ve'n-nehyi ani'l-münkerin sadece dağınık fertlerin bir vaaz ve irşat işi olmadığını belirtmiştir. Kur'ân'ın kastettiği bir ümmetin oluşturulmasıdır. el-Karadâvî'nin ifade ettiği gibi, bir grubun veya câmilerde vâiz ve hatiplerin bu âyetleri vaaz, irşad ve hutbelerinde kullanmalarının emr-i bi'l-ma'rûf ve'n-nehyi ani'l-münkerin yerine gelmiş olduğu anlamına gelmediği ve bu konudaki problemleri çözmesinin olmadığı, bu işi bir topluluğun ve devlet otoritesinin yapmasının gerekli olduğudur. Yani âyetlerde vurgulanan emr-i bi'l-ma'rûf ve'n-nehyi ani'l-münker sadece bir vaaz ve irşat işi değil, topluluğun bir işi yapma veya yapmama konusunda davet eden, emreden ve nehyeden bir otorite (toplum/devlet) gücünün olmasıdır.

el-Karadâvî, Asır Sûresinin 3. Âyetinde “Şüphesiz insanın zararda olduğu halde iman edenlerin, sâlih amel işleyenlerin, hakkı tavsiye edenlerin ve sabrı tavsiye edenlerin zararda olmadığı” vurgulandığı gibi emr-i bi'l-ma'rûf ve'n-nehyi ani'l-münker de iman ve sâlih amel gibi toplumu oluşturuca unsurlardan addetmiştir.

Müslümanın emr-i bi'l-ma'rûf ve'n-nehyi ani'l-münker (iyiliği emredip kötülükten sakındırma) farızası olduğuna dikkat çekmiş olan el-Karadâvî, Müslümanlar arasında zekâtın nasıl maddî yardımlaşmayı zorunlu kıldığı gibi emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münkerin de ahlâkî dayanışmayı zorunlu kıldığına vurgu yapmıştır.

el-Karadâvî, zikrettiği konularla ilgili görüşlerini pekiştirmek için âyet ve hadisleri zikrederken âyet numaralarına yer vermiş; lakin hadislerin zikrinde genelde müelliflerine ve rivâyetlerine yer vermiş, ilgili kaynağın neresinde geçtiğini zikretmemiştir. Bazen dipnotlarda hem kaynağına hem de hadislerin sıhhatine yer verdiği de olmuştur.

el-Karadâvî, mezheplerin ve âlimlerin emr-i bi'l-ma'rûf ve'n-nehyi ani'l-münker algılarını ele almamış, âyet ve hadislerin zikrinden sonra kendi yorumlarıyla yetinmiştir. Bu da bu kavramın mezhep ve diğer âlimler tarafından nasıl uygulanmak istendiğini ve nasıl algılandığını mechûl kalmıştır.

Danışmanlığında Şerif Ahmet Bursalı'nın ve Nuri Can Akbaba'nın hazırladıkları yüksek lisans tezlerinde, İslâm mezheplerinin emri bi'l-ma'rûf nehyi ani'l-münker kavramlarını nasıl anladıkları, uygulama imkânları ve bazı İslâm âlimlerinin algılarıyla ilgili yeterli bilgiye ulaşmak mümkündür.

el-Karadâvî'nin “iyi kötü hâline kötü, iyi hâline gelmiş” İslâm'a ve İslâm şeriatına davet etmek adeta suç hâline gelmiş; geleneksel olarak İslâm'a davet eden sanık hâline gelmiştir. Fakat Allah'a davet edenlerin iyiliğe emredip kötülükten sakındıranların ve uyanık şekilde Allah'ın dinini koruyanların hakkı söyleyen sesleri etraflarında batılın sesleri yükselse de hâlâ güçlüdür. Önemli olan bu büyük farîzayı güçlendirmek ve bu nişaneyi pratik hayatta ete kemiğe büründüren muhteşem muhtesib görevini canlandırmaktır.” Yorumunun son derece isabetli olduğunu düşünüyoruz. Her ne kadar kötülükleri emreden ve iyilikleri yapmaya engel olanların naraları yükselse de emr-i bi'l-ma'rûf nehyi ani'l-münker ilkesini yaşatmaya çalışanların sesi daha gür çıkmaktadır. Hem ferdin hem toplumun huzur ve sukûnu için bu esası yaşamaya ve yaşatmaya son derece ihtiyacımız vardır.

Ferdin ve toplumun hayatının intizam içinde yürümesi, her şeyden önce İslâm toplumunda emr-i bi'l-ma'rûf ve'n-nehyi ani'l-münkerin sadece kavramsal olarak bilinmesinin ötesine geçilerek uygulanması için devlet otoritesinin yapması gerekenler ve İslâm toplumu tarafından yapılması gerekenler şeklinde kurallar oluşturulmalı; bu kurallara uymayanlar için uygulanacak yaptırımların da yazılı hale getirilmesinin gereğine inanıyoruz. Tebliğimizin Yûsuf el-Karadâvî'nin diğer eserlerinin incelenmesine kaynaklık edeceğine umuyoruz.

BİBLİYOGRAFYA

- Ahmed b. H. 1992. *el-Musned*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Ahmed b. H. 1958. *el-Musned*. (tah. Ahmed Muhammed Şâkir). Kahire.
- Akbaba, N. C. 2019. İslâm mezheplerinde Emr-i bi'l ma'rûf ve nehy-i ani'l münker yöntemi. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bariş, M. 2023. "Emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i 'ani'l-münker Bağlamında Din Özgürlüğü Meselesi" (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- el-Buhârî, M. b. İ. 1992. *el-Câmiu's-Sahîh*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Bursalı, M. Ş. 2019. Hadislere Göre “Emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker”. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Bartın: Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çağırıcı, M. 1995. “Emri bi'l-ma'rûf nehyi ani'l-münker”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 11/138-141.
- Ebû Dâvûd, S. b. E. 1992. *es-Sunen*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- el-Heysemî, N. 2012. *Mevâridü'z-zamân ilâ zevâ'idî İbn Hibbân* (Çev. Hanifi Akın). İstanbul: Ocak Yayınları.
- İbn Hibbân, 2004. *el-İhsân fî Takrîbi İbn Hibbân*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.
- İbn Mâce, M. b. Y. 1992. *es-Sunen*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- al-Karadavî, Y. 2019. *Müslüman Toplumun Özellikleri*. Çev. Abdullah Kahraman. İstanbul: Nida Çağrı Yayınları.
- Köycü, E. 2019. *Dünden Bugüne Prof. Dr. Yûsuf el-Karadâvî*. Ankara: Sonçağ Yayınları.
- en-Nesâî, A. b. Ş. 1992. *es-Sunen*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- en-Nevevî, Y. 2014. *Riyâzu's-Sâlihîn min Kelâmi Seyyidi'l-Murselîn*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Sipahi, S. 2025. “Kur’an’da Cihad, Emr-i bi’l-Ma’ruf Nehy-i Ani’l-Münker ile İlgili Âyetlerin Din ve İnanç Hürriyeti Açısından Değerlendirilmesi” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Yozgat: Yozgat Bozok Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

et-Tirmizî, M. b. İ. 1992. *es-Sunen*, İstanbul: Çağrı Yayınları.

Zevzenî, t.s. *Şerhu’l-Mu’allakāt*, Beyrut: Dâru Sâdır.

<https://kuran.diyaret.gov.tr>